

**Bureauonderzoek en Inventariserend
veldonderzoek - verkennende fase**

**Fluitenbergseweg 72
(ong.), Fluitenberg,
gemeente Hoogeveen (DR).**

**LAAGLAND
ARCHEOLOGIE**

november 2021

Versie 2 (definitief)

In opdracht van:
BJZ.nu

Laagland Archeologie Rapport 735

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase
Fluitenbergseweg 72 (ong.) te Fluitenberg, gemeente Hoogeveen (DR)

Auteur: Anne Ponten, Erwin Brouwer

In opdracht van: BJZ.nu

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: definitief

Controle: E.W. Brouwer

Autorisatie: E.W. Brouwer

ISSN 2468-4759

Laagland Archeologie BV
Virulyweg 21F-G
7602 RG Almelo

E-mail: info@laaglandarcheologie.nl
KvK-Nummer: 60294418

© Laagland Archeologie BV, Almelo, november 2021

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in september een Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase uitgevoerd aan de Fluitenbergseweg 72 (ong.) te Fluitenberg. Het onderzoek vond plaats in verband met de ruimtelijke procedure rondom de geplande nieuwbouw van woningen.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de protocollen SIKB KNA 4002 en 4003.

Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Centraal staat daarbij de vraag of en zo ja welke archeologische resten (complextype, datering, diepteligging en gaafheid) in het plangebied kunnen worden verwacht. Hiertoe zijn landschappelijke, archeologische en historische bronnen geraadpleegd.

Op basis van het bureauonderzoek geldt een lage verwachting voor resten uit de periode Laat-Paleolithicum tot en met Vroeg-Neolithicum. Resten uit deze periode zijn meestal op kleine dekzandkopjes nabij bronnen van vers, zoet water te vinden. In/nabij het plangebied is daarvan geen sprake. Voor de periode midden-Neolithicum tot en met Romeinse tijd kan een middelhoge verwachting worden aangehouden. De relatief lage ligging en de aanwezigheid van een veldpodzolbodem maakte het terrein vermoedelijk weinig aantrekkelijk voor vroege landbouwers, maar bewoningsresten uit deze periode kunnen niet uitgesloten worden.

Voor de periode Vroege Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd geldt een lage verwachting. Ook hier geldt dat de lage ligging en de aanwezige veldpodzolgronden het terrein waarschijnlijk weinig aantrekkelijk maakten voor landbouw. Dit blijkt ook uit het gegeven dat het terrein tot aan het begin van de vorige eeuw nog onbebouwd heideveld was. Resten van vroegmiddeleeuwse bewoning zijn in Drenthe daarnaast hoofdzakelijk te vinden onder het plaggendeck van de huidige (oudere) essen en onder de oude bewoningskernen.

In historische tijden (vanaf circa 1832) werd het terrein omschreven als heide; het is pas rond 1900 ontgonnen tot weiland. Het plangebied is tot op heden onbebouwd gebleven. Vanwege deze historische gegevens kan worden aangenomen dat het bodemprofiel vermoedelijk intact is.

Het uitgevoerde verkennende booronderzoek heeft tot doel het verwachtingsmodel te toetsen en zo nodig aan te vullen. Hiertoe zijn verspreid over het toegankelijke deel van het plangebied verkennende boringen gezet. In dit stadium is verkennend booronderzoek de meest efficiënte onderzoekswijze om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen.

Dit advies is overgenomen door de bevoegde overheid, de gemeente Hoogeveen.

Mochten tijdens de werkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, of resten waarvan redelijkerwijze kan worden vermoed dat het om archeologische resten gaat, dan geldt op grond van de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, www.cultureelerfgoed.nl).

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding onderzoek	5
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	5
1.3 Administratieve gegevens	6
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	8
1.5 Gemeentelijk beleid	9
1.6 Onderzoeksdoel	9
2 Inventarisatie	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	10
2.3 Archeologie	12
2.3.1 Bekende archeologische waarden	12
2.3.2 Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart	12
2.3.3 Eerder archeologisch onderzoek	12
2.4 Historie	13
3 Conclusie en verwachtingsmodel	18
3.1 Conclusie	18
3.2 Verwachtingsmodel	18
4 Veldonderzoek	20
4.1 Beschrijving onderzoeksmethodiek	20
4.2 Resultaten: lithologie, lithogenese en bodemontwikkeling	20
4.3 Resultaten: archeologie	22
5 Conclusie en verwachting	23
6 Selectieadvies	24
literatuur	25
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	27
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	28
BIJLAGE 3 Actueel Hoogtebestand Nederland	29
BIJLAGE 4 Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart	30
BIJLAGE 5 Bodemkaart	31
BIJLAGE 6 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	32
BIJLAGE 7 Boorpuntenkaart veldonderzoek	33
BIJLAGE 8 Boorstaten veldonderzoek	34
BIJLAGE 9 Verklarende woordenlijst	37

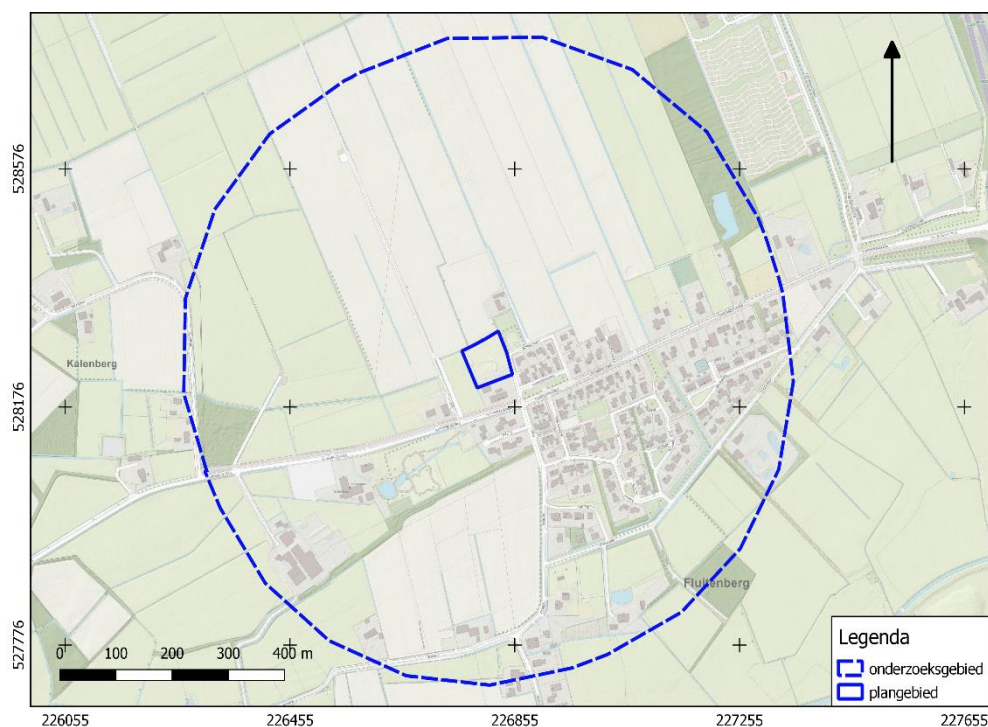
HOOFDSTUK 1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt de geplande bouw van nieuwe woningen ten noorden van de Fluitenbergseweg 72, te Fluitenberg, gemeente Hoogeveen (DR). Hiertoe is een bestemmingsplanwijziging vereist. De gemeente Hoogeveen heeft een eigen archeologiebeleid. Op basis van het bestemmingsplan dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden om aan te tonen dat eventueel aanwezige archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad door de geplande bouwactiviteiten. De opdrachtgever beoogt met het onderzoek de gemeentelijke paraaf te krijgen voor het onderdeel archeologie. Aanvullende wensen zijn niet kenbaar gemaakt.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied betreft de Fluitenbergseweg 72 (ong.) in Fluitenberg, gemeente Hoogeveen (DR), zie onderstaande afbeelding.

Afbeelding 1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied.

Het plangebied heeft een omvang van ca. 5080 m². Voor een beter begrip van de bodemkundige omstandigheden en de archeologie van de planlocatie is een groter gebied bestudeerd. Een zone van 500 m rondom het plangebied wordt voldoende geacht om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Deze zone wordt aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

1.3 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Drenthe
Gemeente	Hoogeveen
Plaats	Fluitenberg
Beheerder/eigenaar grond	-
Toponiem	Fluitenbergseweg 72 (ong.)
Kadastrale perceelnummer(s) ¹	745
Laagland Archeologie projectnummer	FLFL211
Datum conceptrapportage	29-09-2021
Datum definitief rapport	18-11-2021
XY-coördinaten	226824/528302
	226761/528269
	226788/528208
	226850/528230
Kaartblad ²	17W
Oppervlakte/lengte Plangebied	ca. 5080 m ²
Datering	Neolithicum-Nieuwe Tijd
Complextype	bewoning (inclusief verdediging)
Onderzoeksmeldingsnr	5115752100
AMK-terrein	n.v.t.
Vondstmeldingsnr.	n.v.t.
Type onderzoek	Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase
Datum begin veldonderzoek	21-09-2021
Datum eind veldonderzoek	21-09-2021
Opdrachtgever	BJZ.nu
Goedkeuring bevoegde overheid	Advies is overgenomen door de bevoegde overheid
Bevoegde overheid	Gemeente Hoogeveen

¹ kadastralekaart.com

² www.imergis.nl/htm/opentopo800.htm

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase Fluitenbergseweg 72
(ong.) te Fluitenberg, gemeente Hogeveen, Drenthe

Adviseur namens bevoegde overheid	G.C.W. Verschoor
Beheer documentatie	Noordelijk Archeologisch Depot (NAD) E-depot voor de Nederlandse archeologie Archief Laagland archeologie BV
Uitvoerder	Laagland Archeologie BV Virulyweg 21F-G 7602 RG Almelo 06 51 95 35 53
Projectleider/opsteller onderzoek	Erwin Brouwer erwin.brouwer@laaglandarcheologie.nl

Tabel 1. Objectgegevens.

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Het plangebied is momenteel in gebruik als grasland/gazon. Het terrein bevat voor zover bekend geen kelders of andere ondergrondse kunstwerken en er zijn geen historisch waardevolle bouwwerken in het plangebied aanwezig.³

Er worden meerdere woningen gebouwd. In dit stadium is de exacte invulling van de plannen nog niet bekend. De milieutechnische condities, huidige en eventuele nieuwe waterpeil en of en zo ja wie de toekomstige gebruiker(s) wordt/worden zijn in dit stadium evenmin bekend. Onderstaande afbeelding toont de huidige situatie.

Afbeelding 2. Huidige situatie

De ingrepen vinden plaats binnen het plangebied. De diepte van de geplande verstoring reikt vermoedelijk overwegend niet dieper dan ongeveer 100 cm –mv. Rioleringsbuizen kunnen dieper aangelegd worden.

³ bron: gemeentelijke monumentenlijst

1.5 GEMEENTELIJK BELEID

Op grond van het gemeentelijk beleid dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden. Dit beleid is vertaald in het bestemmingsplan Fluitenberg 2018 artikel 14: Waarde – Archeologie 3. Voor het bouwen overeenkomstig de regels voor de andere op deze gronden voorkomende bestemmingen, dient de aanvrager van een omgevingsvergunning, voor een of meerdere bouwwerken waarbij grond geroerd wordt met een (gezamenlijk) geroerde oppervlakte groter dan 1000 m² en een diepte van 0,3 m of meer, een rapport, op basis van een waarderend archeologisch onderzoek (proefsleuven), te overleggen waarin de archeologische waarden van de gronden die volgens de aanvraag zullen worden verstoord, in voldoende mate zijn vastgesteld. Een dergelijke rapportage is niet noodzakelijk als aangetoond kan worden dat de betreffende gronden geroerd zijn en de trefkans op archeologische waarden gering is. Deze regeling geldt niet voor gronden waarvoor al een archeologisch onderzoek is uitgevoerd en vrijgegeven zijn voor de bestemde functie(s).

De omvang van de geplande verstoringen overschrijdt de vrijstellingsgrenzen zoals die in het vigerende gemeentelijk archeologiebeleid zijn aangegeven.

1.6 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fasen in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie bijlage 1). De initiatiefnemer beoogt met het hier uitgevoerde onderzoek te voldoen aan de gemeentelijke regelgeving omtrent archeologisch onderzoek. Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek. Het verwachtingsmodel wordt getoetst en zo nodig aangevuld door middel van een verkennend booronderzoek. Op grond van de resultaten van dit onderzoek kan worden beoordeeld of en zo ja, welke vorm van vervolgonderzoek nodig is om de archeologische waarde van het gebied te kunnen vaststellen.

HOOFDSTUK **2** INVENTARISATIE

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar bijlage 2.

2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

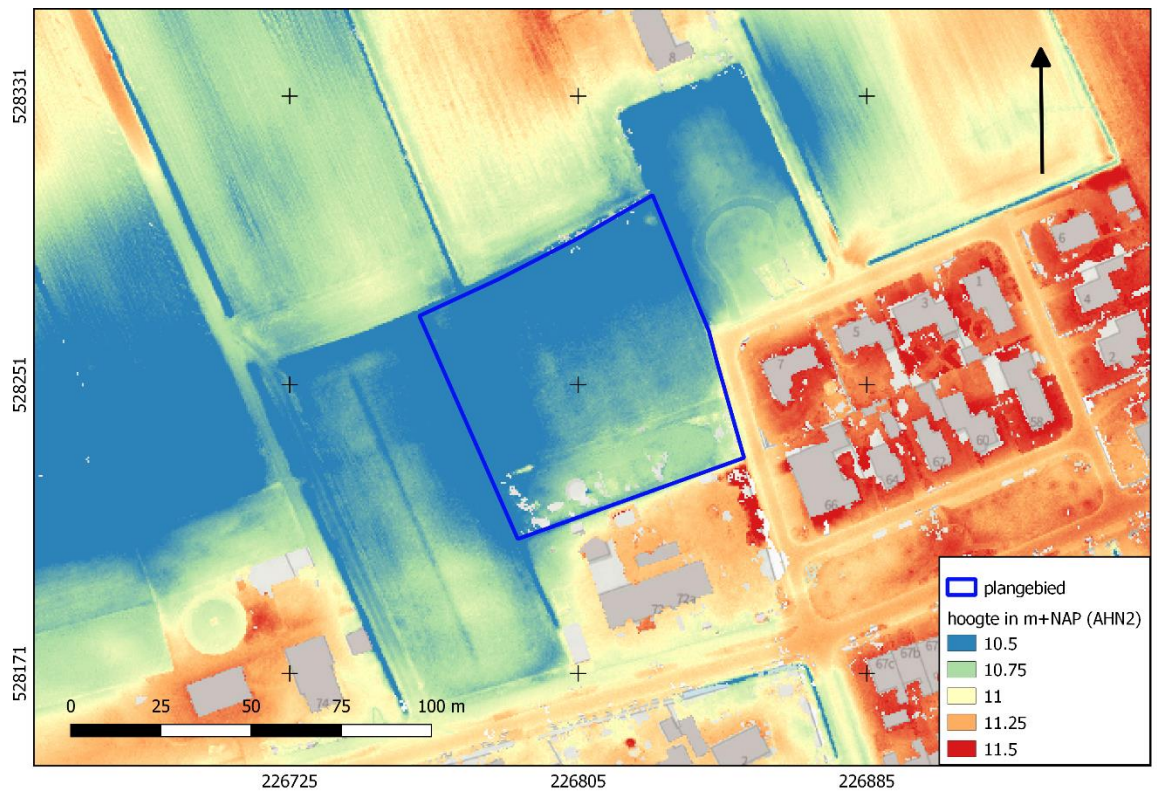
Het plangebied ligt in het Overijssels-Gelders zandgebied. Dit landschap is gevormd tijdens de voorlaatste ijstijd (Saalien) en de laatste ijstijd (Weichselien). Kenmerkend voor dit gebied is het dekzandlandschap, met dekzandvlakten, -wellingen en -ruggen. Beken doorsnijden dit landschap en her en der komen grotere en kleine stuwwallen voor. Gedurende het Saalien was dit deel van Nederland geheel met landijs bedekt dat een dikte van honderden meters kon bereiken. De stuwwallen ontstonden langs de flanken en het front van de voortkruisende, dikke ijsmassa. Ze bestaan uit oudere afzettingen van de voorloper van de Rijn (klei, zand, grind), die door de gletsjers zijn weggedrukt. De glaciële afzettingen afkomstig van de ijskap (Glaciële, inclusief subglaciële (keileem/grondmorene), fluvioglaciële (sandur, kame en esker; (kei)zand), en glaciële meersedimenten (klei met warven) die toen tot afzetting kwamen worden gerekend tot de Formatie van Drenthe. Tijdens de laatste fasen van het Weichselien werd het keileem afgedekt door dekzand (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden).

De gemeentelijke verwachtingskaart is grotendeels gebaseerd op een gedetailleerde geomorfologische kaart. Deze toont een beter overzicht van de daadwerkelijke geomorfologische situatie dan de standaard geomorfologische kaart 1: 500.000. Om deze reden wordt hier alleen de gemeentelijke kaart gebruikt. Op de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart (Bijlage 4) ligt het plangebied in een zone met een plateauachtige grondmorenerug (1F11). Het noordelijke deel van het plangebied ligt tegen een zone met een droogdal(2R21) aan.

Op het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), zie Bijlage 3 is te zien dat het plangebied zich op een milde verhoging in het landschap bevindt. Ten noordwesten en ten zuidwesten van het onderzoeksgebied zijn verlagingen in het landschap te zien en ten noordoosten van het onderzoeksgebied is een verhoging in het landschap zichtbaar.

Op de onderstaande detailopname van de AHN is te zien dat het plangebied lager in het landschap ligt dan de gebieden die tegen het zuiden en noorden van het plangebied aanliggen. Op basis van de scherpe begrenzingen lijkt er in het

plangebied sprake van ontgrondingen of egalisatie. De bebouwing op het plangebied heen is op verhogingen in het landschap gebouwd.

Afbeelding 3. Detailopname van het plangebied op het AHN.

Bodemkundig (Bijlage 5) ligt het gebied voor het grootste deel in een zone met veldpodzolgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand (Hn21). De noordoostelijke hoek van het plangebied bevindt zich in een zone met veldpodzolgronden; lemig fijn zand (Hn32). Ten zuiden van het plangebied bevindt zich ook nog een zone met gooreerdgronden; lemig fijn zand (pZn23).

Veldpodzolgronden zijn gevormd in relatief laaggelegen, tamelijk vochtige gronden, al is het bodemtype gedurende lange tijd voldoende ontwaterd geweest om bodemvorming mogelijk te maken. Het zijn ietwat zure gronden, die niet zeer geschikt waren voor vroege vormen van akkerbouwen. Vaak zijn veldpodzolgronden pas vrij laat (Late Middeleeuwen of Nieuwe Tijd) in ontginning genomen op een moment dat meer geschikte bodemtypen niet meer voorhanden waren. Een veldpodzolgrond behoort tot de hydro-zandgronden, waarbij de inspoeling beperkt is als gevolg van relatief hoge grondwaterstanden. De uit- en inspoelingslagen zijn bij deze gronden over het algemeen slecht ontwikkeld.

Gooreerdgronden (pZn21 of pZn23) zijn zandgronden die ontstaan in gebieden met een hoge grondwaterstand. Landschappelijk vormen ze de overgang tussen eerdgronden en podzolgronden. De A- horizont is meestal 20-50 cm dik, sterk humeus en donkergekleurd. In top van het onderliggende zand heeft zich een dikke, maar (zeer) zwak ontwikkelde zeer humusarme B-horizont gevormd. Daaronder ligt een meestal grijze of lichtgrijsbruine zeer humusarme C-horizont.

2.3 ARCHEOLOGIE

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bijlage 6 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied. In het plan- en onderzoeksgebied zijn geen bekende waarden geregistreerd.

2.3.2 GEMEENTELIJKE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTINGSKAART

Op de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart (bijlage 4) ligt het plangebied in een zone met een hoge archeologische verwachting. De verwachtingskaart geeft aan dat grondmorenen worden beschouwd als gebieden met een hoge archeologische verwachting. Ook grenst het noordwestelijke deel van het gebied tegen een provinciaal belangrijk gebied (hoge waarde).

2.3.3 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In de omgeving van het plangebied hebben eerder archeologische onderzoeken plaatsgevonden. De onderzochte locaties zijn afgebeeld in bijlage 6. Hieronder worden de meest relevante onderzoeken besproken:

Zaakidentificatie 2283109100 betreft een proefsleuvenonderzoek van de Steekproef uit 2010.⁴ Het onderzoek bevindt zich op ongeveer 410 m ten noordoosten van het plangebied. Uit een eerder bureauonderzoek bleek dat er uit het plangebied geen waarnemingen bekend zijn in de databestanden van ARCHIS. In de directe omgeving is echter een vindplaats uit het Mesolithicum en een vindplaats uit de IJzertijd opgegraven (de opgraving in 2007 van de Begraafplaats Zevenberg). Tijdens het veldonderzoek bleek dat van het bodemprofiel nog een klein restant van de B-horizont aanwezig was. Het terrein lijkt te zijn geëgaliseerd, waarbij de oorspronkelijk aanwezige podzolbodem grotendeels is verdwenen. De in de sleuven gevonden archeologische grondsporen bestonden uit karrensporen. Door het ontbreken van dateerbaar materiaal de ouderdom van de sporen niet vast te stellen.

Zaakidentificatie 2119910100 betreft een verkennend booronderzoek uitgevoerd door de Steekproef in 2006.⁵ Het onderzoek bevindt zich op ongeveer 300 m ten oosten van het plangebied. Uit het bureauonderzoek bleek dat het plangebied in een terrein ligt met een middelhoge trefkans op archeologische waarden van het Neolithicum tot en met de Nieuwe Tijd. Tijdens het veldonderzoek is in drie van de zes boringen een redelijk intact bodemprofiel waargenomen. Hier zijn verscheidene lagen aangetroffen die kenmerkend zijn voor een podzolbodem. Het is niet geheel duidelijk waarom drie boringen verstoord zijn en de andere drie niet. Het valt wel op dat de boringen met een onverstoord bodemprofiel naast het asfalt liggen. Mogelijkerwijs is de bodem, op de bouwvoor na, door de aanleg van het asfalt niet tot op grote diepte verstoord. Tijdens het veldwerk zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen dan wel archeologische vondsten gedaan.

⁴ Schrijer, Luinge en Postma 2010

⁵ Vissinga 2006

Zaakidentificaties 2261247100 (Oost-Schuinedijk) en 2261239100 (West-Vijfhoek) betreffen booronderzoeken uitgevoerd door de Steekproef in 2009.⁶ Het onderzoek Oost-Schuinedijk bevindt zich op ongeveer 300 m ten oosten van het plangebied en West-Vijfhoek bevindt zich op ongeveer 210 m ten zuidoosten van het plangebied. Gebaseerd op het bureauonderzoek is er een middelhoge trefkans voor archeologische waarden uit het Mesolithicum tot en met de middeleeuwen. Uit het booronderzoek blijkt dat bij Locatie Oost-Schuinedijk de bodem over het algemeen niet intact is. Bij de meeste boringen volgt onder de bouwvoor direct de lichtgele C-horizont. In Locatie West-Vijfhoek bleek de bodem over het algemeen redelijk intact. In één boring (boring 412) was sprake van een E-horizont. In boringen 401 en 406-409 zijn in de bouwvoor restanten van een vergraven E-horizont waargenomen. In 8 van de 13 boringen is het podzolprofiel gaaf vanaf de B-horizont. In de drie meest oostelijk geplaatste boringen bleek de bodem te zijn verstoord. In beide locaties te Fluitenberg werden in de opgeboorde grond geen archeologische indicatoren of cultuurlagen aangetroffen

Zaakidentificatie 2103450100 betreft een booronderzoek uitgevoerd door de Steekproef in 2005.⁷ Het onderzoek bevindt zich op ongeveer 60 m ten zuidoosten van het plangebied. Op basis van het bureauonderzoek geldt een middelhoge trefkans op archeologische sporen. De bodem in het plangebied is grotendeels verstoord door eerdere bouwwerkzaamheden. In drie boringen is een restant van een podzolprofiel waargenomen in de vorm van een vermengde B-horizont. Tijdens het veldwerk zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen en uit het plangebied zelf zijn in een eerder stadium ook geen vondsten gemeld.

2.4 HISTORIE

Vleutenberg wordt voor het eerst genoemd in 1675. Op dat moment staat er alleen nog maar een 'bo' of hut voor de koeienherder. Rond dat jaar wordt deze uitgebouwd tot een boerderij voor de familie Sol. In het begin van de 19e eeuw tellen Fluitenberg en de bijbehorende buurtschap Kalenberg samen negen woningen.⁸

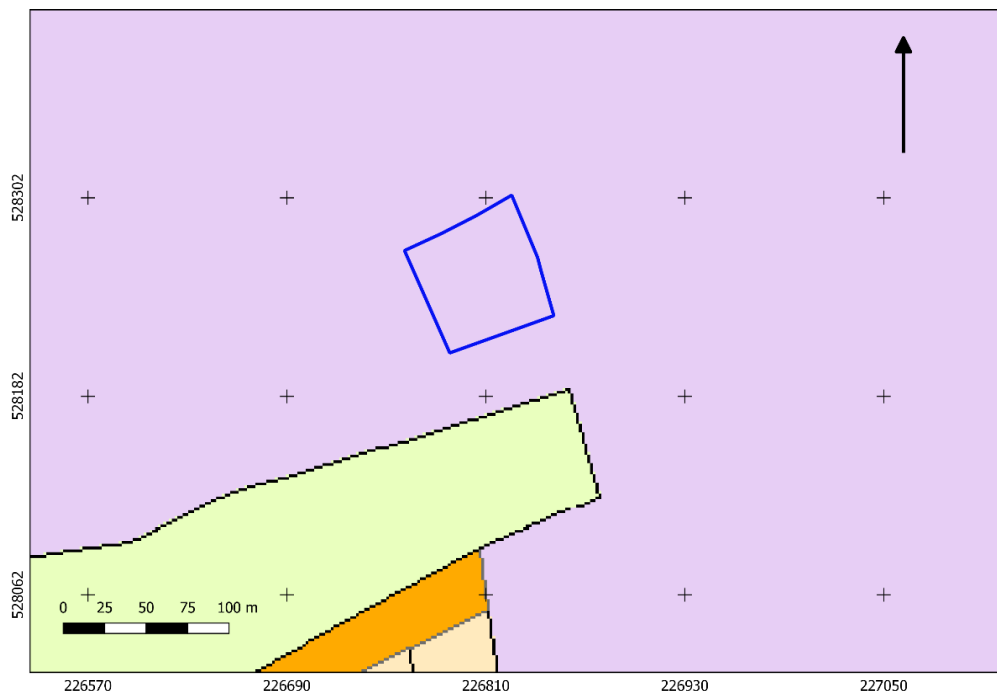
Op de eerste kadastrale kaart (circa 1832)⁹ is het plangebied en haar omgeving nog onbebouwd (zie onderstaande afbeelding). Het terrein is op de OAT (Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel) aangeduid als heide.

⁶ Postma 2009

⁷ Woltinge en Jelsma 2005

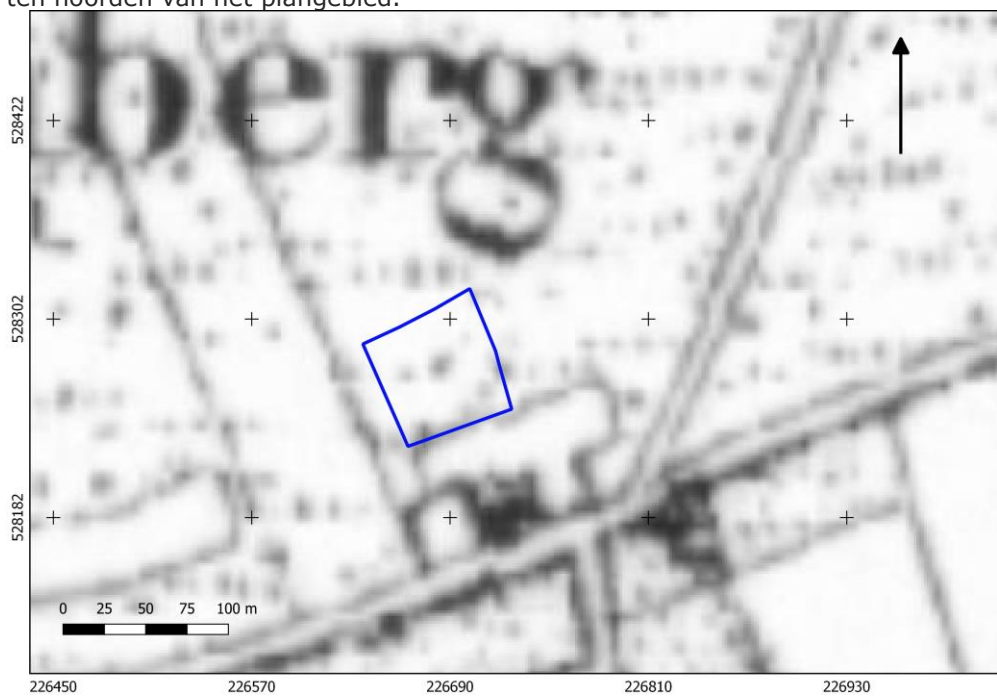
⁸ Plaatsengids.nl/fluitenberg

⁹ bron: hisgis.nl

Afbeelding 4. Uitsnede uit de eerste kadastrale kaart, circa 1832. De locatie van het plangebied is blauw omlijnd. beige: bouwland, lichtgroen: weideland, paars: heide, oranje: onverharde weg.

Op de topografische kaart van 1850 (zie Afbeelding 5) is het plangebied nog steeds onbebouwd. Tegen de zuidkant van het plangebied is wel een gebouw gebouwd en zijn enkele gronden ontwikkeld tot grasland. Rond 1900 (Afbeelding 6) wordt het plangebied ook ontgonnen tot grasland en is er een natuurlijke omheining geplaatst ten noorden van het plangebied.

Afbeelding 5. Uitsnede uit de topografische kaart van 1850. Bron: topotijdreis.nl.

Afbeelding 6. Uitsnede uit de topografische kaart van 1904 Bron: topotijdreis.nl.

Rond 1930 wordt de omheining ten noorden en westen van het plangebied verwijderd en zijn alle omliggende gebieden ontwikkeld tot grasland (Afbeelding 7). Door het plangebied loopt een sloot. Rond 1960 veranderd de gebouwstructuur ten zuiden van het plangebied (Afbeelding 8).

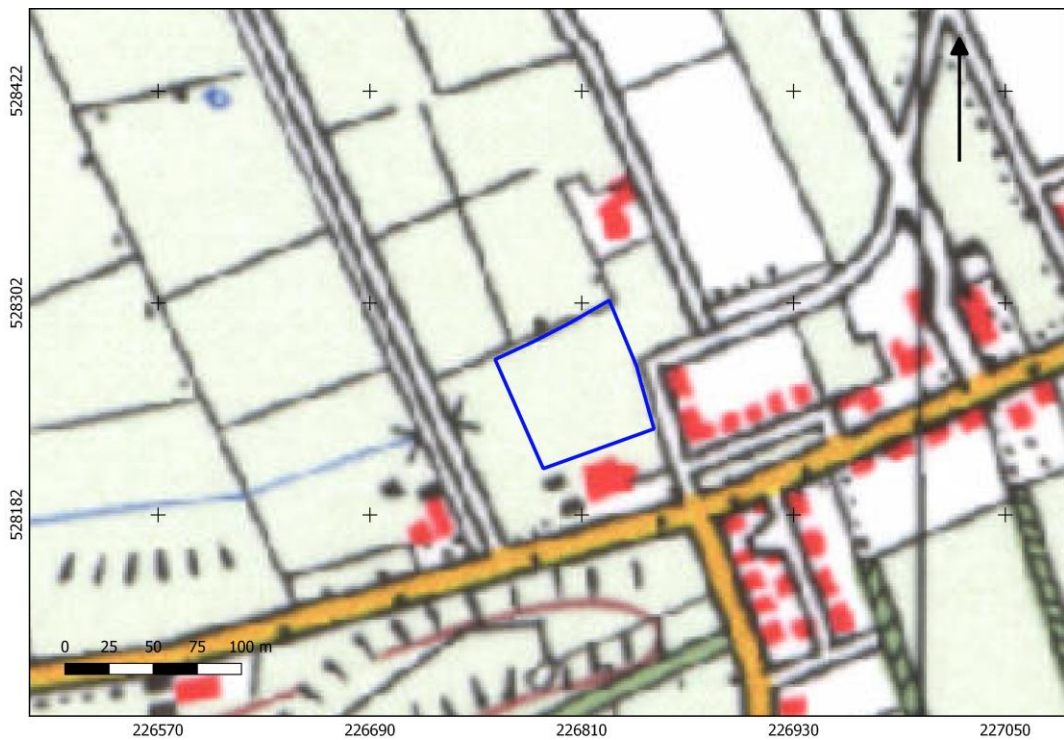

Afbeelding 7. Uitsnede uit de topografische kaart van 1931. Bron: topotijdreis.nl.

Afbeelding 8. Uitsnede uit de topografische kaart van 1963 Bron: topotijdreis.nl.

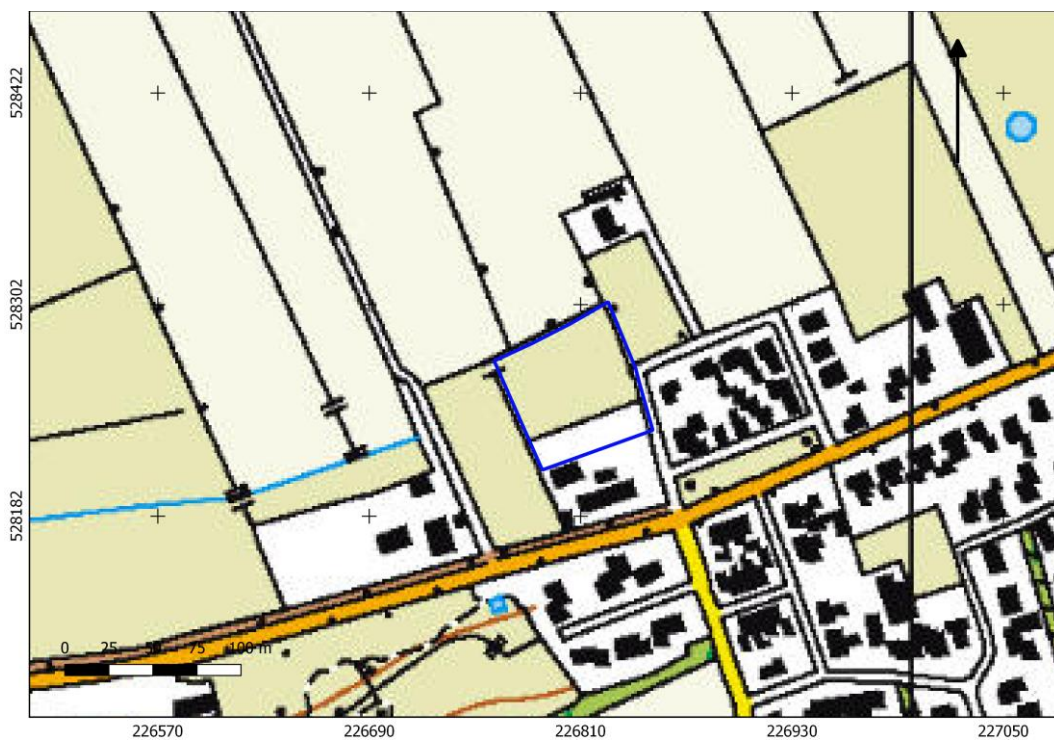
Vanaf de jaren '70 van de vorige eeuw worden de gebieden ten oosten en zuidoosten van het plangebied geleidelijk volgebouwd (Afbeelding 9). Vanaf het einde van de jaren 80 wordt ook ten zuiden van het plangebied meer gebouwd (Afbeelding 10). Gebaseerd op het historisch onderzoek is te zeggen dat het plangebied sinds 1832, en waarschijnlijk daarvoor, nooit bebouwd is geweest.

Afbeelding 9. Uitsnede uit de topografische kaart van 1975. Bron: topotijdreis.nl.

Afbeelding 10. Uitsnede uit de topografische kaart van 1988. Bron: topotijdreis.nl.

Afbeelding 11. Uitsnede uit de topografische kaart van 2015. Bron: topotijdreis.nl.

HOOFDSTUK **3** CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL

3.1 CONCLUSIE

Op basis van de inventarisatie kan het volgende geconcludeerd worden. Op de geomorfologische kaart bevindt het plangebied zich op een grondmorenerug. De AHN laat ook zien dat het oosten van het plangebied zich aan de voet bevindt van een verhoging in het landschap. In het plangebied is geen plaggendek te verwachten. Bodemkundig ligt het plangebied in een zone met veldpodzolgronden. In de omgeving van het plangebied zijn geen archeologische resten bekend. In historische tijden (vanaf circa 1832) werd het terrein omschreven als heide. De omgeving van het plangebied bleef onbebouwd tot 1850. Toen is ten zuiden van het plangebied een woning gebouwd. Het plangebied zelf is rond 1900 ontgonnen tot weidegrond, maar is verder tot op heden onbebouwd geweest. Vanwege deze historische gegevens kan worden aangenomen dat het bodemprofiel in het overgrote deel van het plangebied intact is.

3.2 VERWACHTINGSMODEL

Op basis van landschappelijke criteria is er een lage verwachting voor resten uit de periode Laat-Paleolithicum tot en met Vroeg-Neolithicum. Resten uit deze periode zijn meestal op kleine dekzandkopjes nabij bronnen van vers, zoet water te vinden. In/nabij het plangebied is daarvan geen sprake. Voor de periode midden-Neolithicum tot en met Romeinse tijd kan een middelhoge verwachting worden aangehouden. De relatief lage ligging en de aanwezigheid van een veldpodzolbodem maakte het terrein vermoedelijk weinig aantrekkelijk voor vroege landbouwers, maar bewoningsresten uit deze periode kunnen niet uitgesloten worden.

Voor de periode Vroege Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd geldt een lage verwachting. Ook hier geldt dat de lage ligging en de aanwezige veldpodzolgronden het terrein waarschijnlijk weinig aantrekkelijk maakten voor landbouw. Dit blijkt ook uit het gegeven dat het terrein tot aan het begin van de vorige eeuw nog onbebouwd heideveld was. Resten van vroegmiddeleeuwse bewoning zijn in Drenthe daarnaast hoofdzakelijk te vinden onder het plaggendek van de huidige (oudere) essen en onder de oude bewoningskernen.

Eventuele nederzettingen uit de steentijd hebben een omvang van 50 – 200 m² (kleine variant) of 200 – 1000 m² (middelgrote variant). Nederzettingen uit de

periode Bronstijd – middeleeuwen hebben meestal een omvang tussen 500 – 2000 m² (huisplaats) of meer dan 8000 m² (dorp).¹⁰

Deze resten liggen in de top van de natuurlijke ondergrond, mogelijk dicht onder het maaiveld onder een bouwvoor of eventuele ophogingslaag. De natuurlijke bodem wordt hier gevormd door dekzand waarin zich een podzol heeft ontwikkeld. Eventuele resten bestaan uit vuursteenstrooiingen (voornamelijk Neolithicum, in mindere mate Bronstijd en IJzertijd). Daarnaast kan (gefragmenteerd) aardewerk worden verwacht, evenals houtskool, verbrande huttenleem en natuursteen. Vanaf ongeveer de 17^e eeuw is ook baksteen te verwachten (rurale gebieden; in bewoningskernen al eerder). Deze vondstcategorieën bevinden zich aan of in het pleistocene zand, direct onder een bouwvoor. Daarnaast kunnen grondsporen worden verwacht. Het gaat daarbij overwegend om paalkuilen, greppels en afvalkuilen en dergelijke. Deze bevinden zich in de top van de pleistocene ondergrond en kunnen zich tot op grote diepte uitstrekken.

¹⁰ bron: Tol e.a., 2006.

HOOFDSTUK 4 VELDONDERZOEK

4.1 BESCHRIJVING ONDERZOEKSMETHODIEK

Het veldonderzoek heeft tot doel om meer inzicht te verkrijgen in de fysische situatie in het plangebied. Het dient de in het plangebied aanwezige bodems, de mate van verstering en de aanwezigheid van potentiële archeologische niveaus in kaart te brengen. Aan de hand daarvan kan er voor het plangebied een gespecificeerd verwachtingsmodel worden opgesteld dat gedetailleerder en nauwkeuriger is dan een verwachtingsmodel dat louter gebaseerd is op bronnen en globalere bodem- en geomorfologische kaarten.

Het hele plangebied was toegankelijk voor archeologisch booronderzoek.

Voor aanvang van het veldonderzoek is een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld¹¹ en gedeponerd in Archis3. Het veldonderzoek bestond uit het zetten van zes verkennende boringen. Verkennend booronderzoek is een snelle en kostenefficiënte onderzoeksmethode om de archeologische potentie van een plangebied in kaart te brengen. Aangezien de specifieke bodemopbouw in het plangebied niet bekend is, is verkennend onderzoek in dit stadium de meest geschikte onderzoeksmethode.

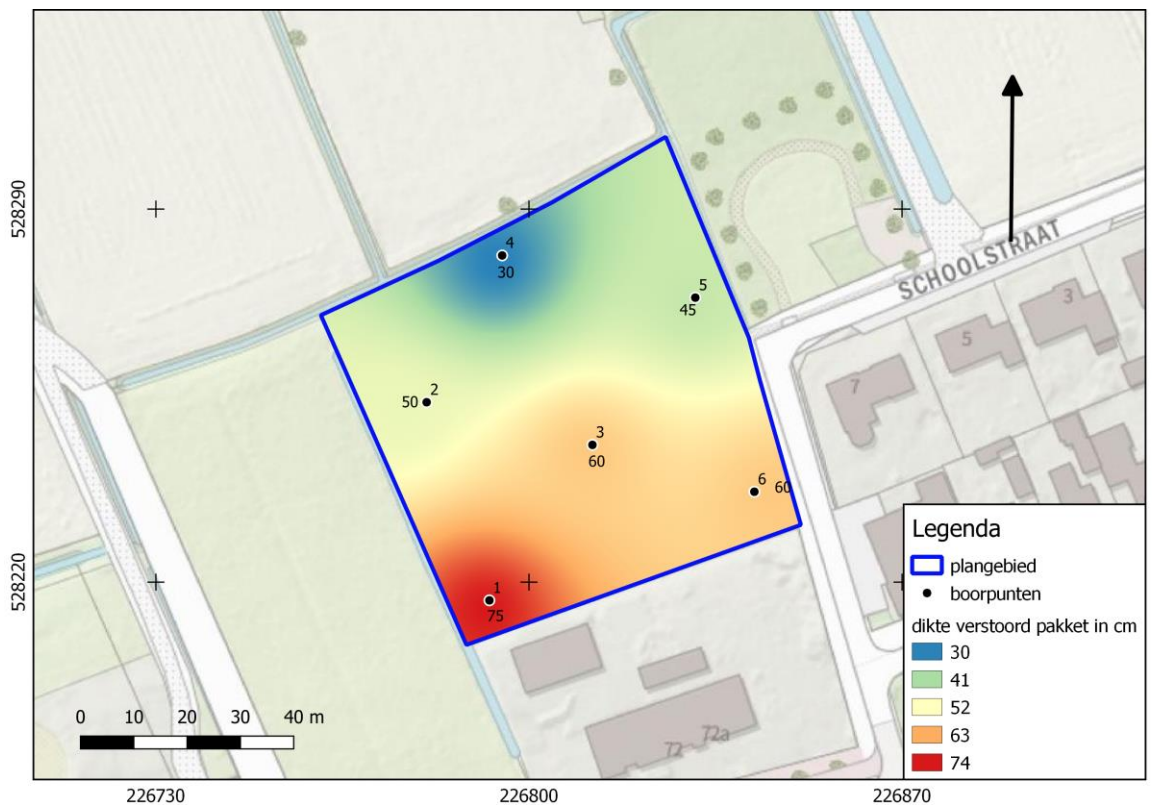
De boringen zijn uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boorkernen zijn visueel geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren.

De boringen zijn gemeten met GPS met een nauwkeurigheid van 3 m. Het bodemprofiel is beschreven volgens de norm NEN 5104 en ASB. De NAP-maaiveldhoogtes van de boringen zijn bepaald aan de hand van het AHN. De profielbeschrijvingen zijn opgenomen in bijlage 8. De boorpuntenkaart met de posities van de boringen is opgenomen in bijlage 7.

4.2 RESULTATEN: LITHOLOGIE, LITHOGENESE EN BODEMONTWIKKELING

Het typerende bodemprofiel bestaat uit een verstoord pakket met een gemiddelde dikte van 53 cm. Deze ligt meestal scherp begrensd op een C-horizont (dekzand). De minimale versteringsdikte is 30 cm (boring 4); de maximale versteringsdikte is 75 cm (boring 1). In boring 3 is een dun verstoord veenpakketje aangetroffen. op onderstaande afbeelding wordt de dikte van het verstoord pakket in het plangebied weergegeven.

¹¹ E. Brouwer, 2021

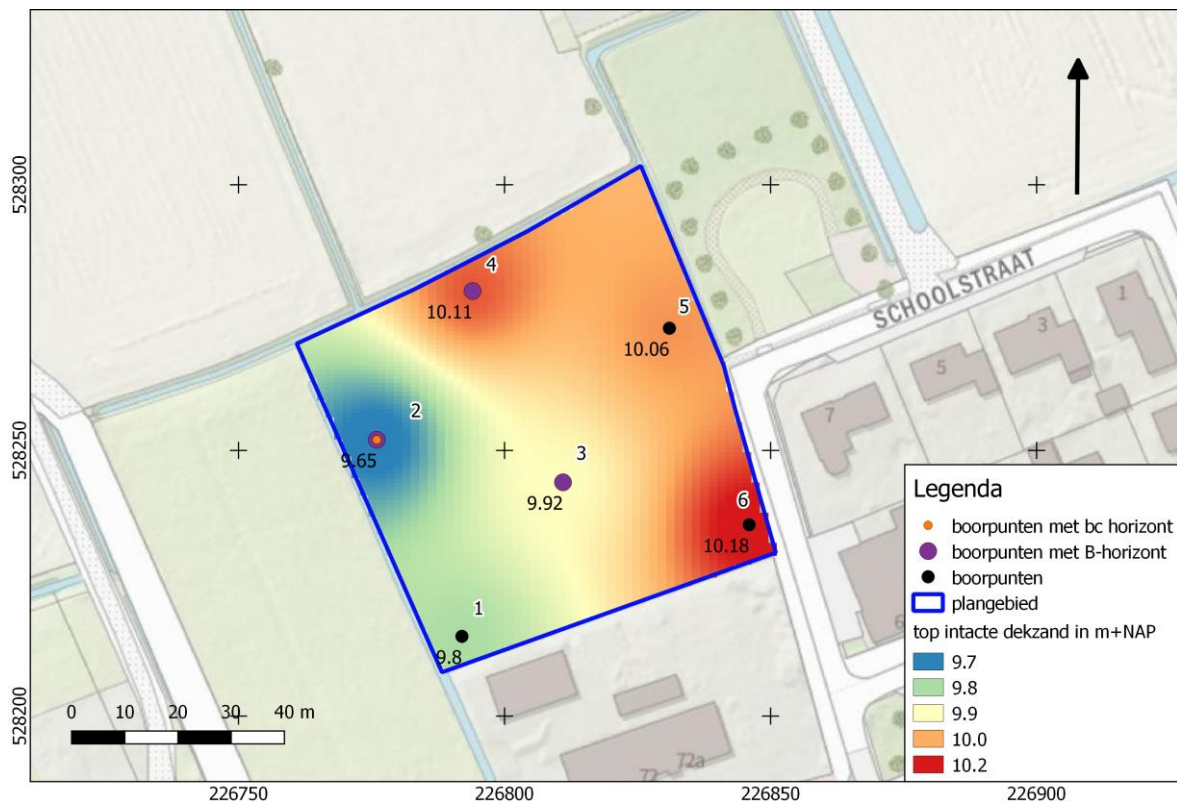

Afbeelding 12. Dikte van het verstoord pakket in het plangebied

De samenstelling van het verstoorde pakket varieert. In het algemeen gaat het om zeer fijn – matig fijn, zwak tot matig siltig zand. Dit zand is over het algemeen matig tot sterk humeus en heeft een overwegend bruinrijze kleur. De verstoringen zijn vermoedelijk ontstaan door de aanleg van de tuin waaronder het planten van bomen, struiken en dergelijke.

Onder het verstoorde pakket ligt dekzand. Dit bestaat overwegend uit zwak siltig, matig fijn zand. In boring 2, 3 en 4 is een B-horizont aangetroffen, deze was in boring 4 verstoord. De aangetroffen intacte B-horizonten zijn bruin gekleurd en iets humeus. Het betreft Bh-horizonten. In boring 2 is een BC-horizont gezien; deze is bruingeel gekleurd.

De top van het dekzand ligt gemiddeld op een diepte van circa 56 m -mv (10 m +NAP). Het hoogste punt is aangetroffen in boring 6 (10,18 m +NAP); het laagste punt in boring 2 (9,6 m +NAP). De C-horizont is lichtgeel van kleur. Op onderstaande afbeelding is de diepte van de top van het intacte dekzand in meter NAP weergegeven.

Afbeelding 13. Top van het intacte dekzand in m+NAP en de boorpunten waarin een B- en/of BC-horizont zijn aangetroffen.

4.3 RESULTATEN: ARCHEOLOGIE

Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen, waarbij opgemerkt moet worden dat de hier toegepaste onderzoeksmethode (verkennende boringen) statistisch slechts een heel kleine kans biedt aanwezige archeologische resten op te sporen. Daartoe zijn andere onderzoeksmethoden vereist.

HOOFDSTUK 5 CONCLUSIE EN VERWACHTING

Er is sprake van een verstoord bodemprofiel tot circa 50 cm -mv. Hieronder zijn in boringen 2, 3 en 4 nog restanten van een Bh-horizont aangetroffen en in boring 3 is ook een veenpakket aangetroffen. Op basis van de resultaten van veldonderzoek en het bureauonderzoek lijkt de kans op een (deels)intact bodemprofiel het meest waarschijnlijk in het noordwestelijke deel van het plangebied. De aangetroffen veenlaag en de Bh-horizonten wijzen er echter op dat hier sprake was van natte omstandigheden. Dit betekent dat hoewel het oorspronkelijk leefniveau – en daarmee de vondstenlaag – nog deels aanwezig is de kans op een archeologische vindplaats klein wordt geacht. Mogelijk zijn er niet aan bewoning gerelateerde vondsten, bijvoorbeeld rituele deposities aanwezig. De kans hierop is echter klein: dergelijke vindplaatsen kenmerken zich door enkele artefacten (bijvoorbeeld stenen bijlen) zonder verdere context. Ze zijn alleen door middel van zeer intensief gravend onderzoek op te sporen en komen meestal alleen als toevalsvondst aan het licht.

HOOFDSTUK 6 SELECTIEADVIES

Op basis van het uitgevoerde booronderzoek wordt de kans dat het plangebied archeologische sporen bevat klein geacht. Mogelijk kunnen er *off site* vondsten aangetroffen worden in de deels intacte bodem in het noordwesten van het plangebied. De kans hierop is echter klein. Om deze reden adviseren we geen vervolgonderzoek uit te voeren en het plangebied vrij te geven.

Dit advies is overgenomen door de gemeente Hoogeveen, hierin vertegenwoordigd door de archeologisch adviseur van de gemeente.

Mochten bij graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan geldt conform de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (033 421 74 56) of via de website: www.cultureelerfgoed.nl/contact.

literatuur

- Borsboom, A.J. en J.W.H.P. Verhagen, 2012. KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek. Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Gouda.
- Bosch, J.H.A., 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A.*
- Mulder, E.F.J. de., 2003. *De ondergrond van Nederland.* Groningen.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters,* Nederlands Normalisatie-instituut Delft.
- Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen en M. Verbruggen, 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek v2.* SIKB
- Brouwer, E. , 2021. Plan van Aanpak IVO-verkennende fase Fluitenbergseweg 72.pdf Almelo.
- Schrijer, E., Luinge, C. en Postma F.B., 2010. *Fluitenberg Fluitenbergseweg nrs. 34-44 Gemeente Hoogeveen (Dr.) Een proefsleuvenonderzoek (IVO-P).* Zuidhoorn.
- Vissinga, A., 2006. *Een inventariserend archeologisch veldonderzoek aan de Fluitenbergseweg te Fluitenberg (Dr).* Zuidhoorn.
- Postma, F.B., 2009. *Gemeente Hoogeveen, Locaties te Pesse, Nieuweroord, Fluitenberg en Stuifzand (Gemeente Hoogeveen, Dr.) Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek.* Zuidhoorn.
- Woltinge, I.; Jelsma, J.; (2005): *Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek aan de Vijfhoek te Fluitenberg, Gemeente Hoogeveen.* Zuidhoorn.

Archeologische databases/internetbronnen

ArchisIII
www.boorstaten.nl
www.topotijdreis.nl
www.hisgis.nl
www.grondwatertools.nl
www.kadastralekaart.com
Plaatsengids.nl/fluitenberg

Gebruikte kaarten

Historische kaarten vanaf 1890 tot en met 2015. Bron: www.topotijdreis.nl. Geraadpleegd op 16-9-2021

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2), nauwkeurigheid Z-waarde <= 5 cm. Bron: www.ahn.nl. Geraadpleegd op 16-9-2021

Kaart waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen. Bron: www.zoeken.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 16-9-2021

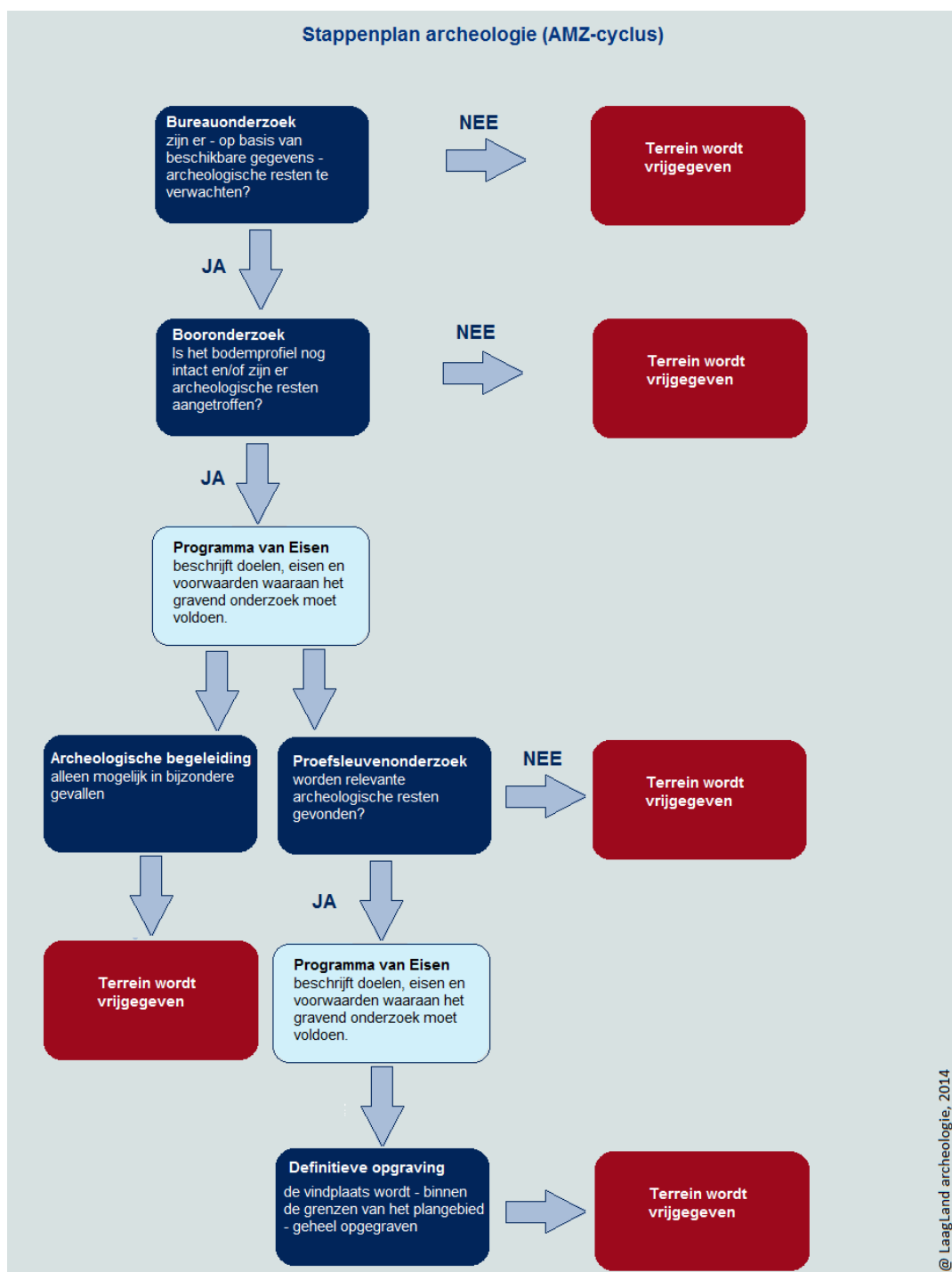
Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 16-9-2021

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase Fluitenbergseweg 72
(ong.) te Fluitenberg, gemeente Hogeveen, Drenthe

Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl.
Geraadpleegd op 16-9-2021

Topografische kaart, schaal 1:10.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 16-9-2021

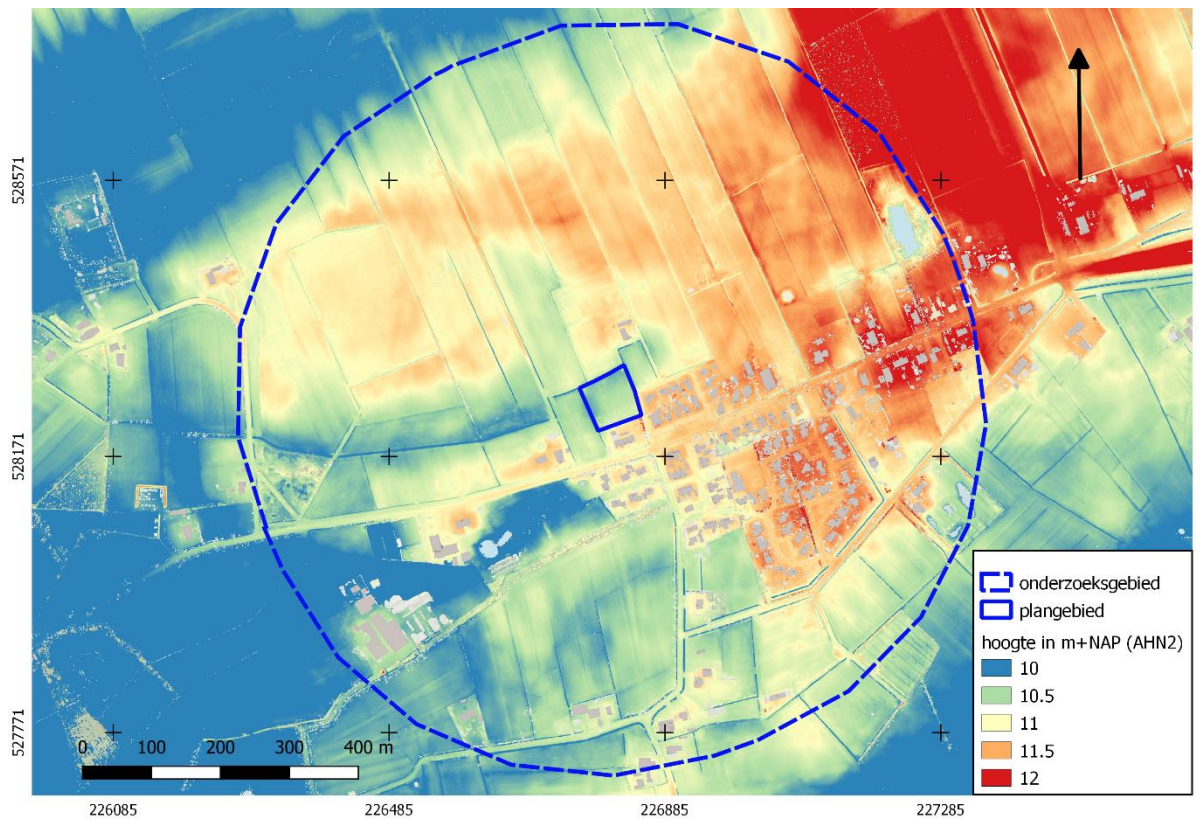
BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

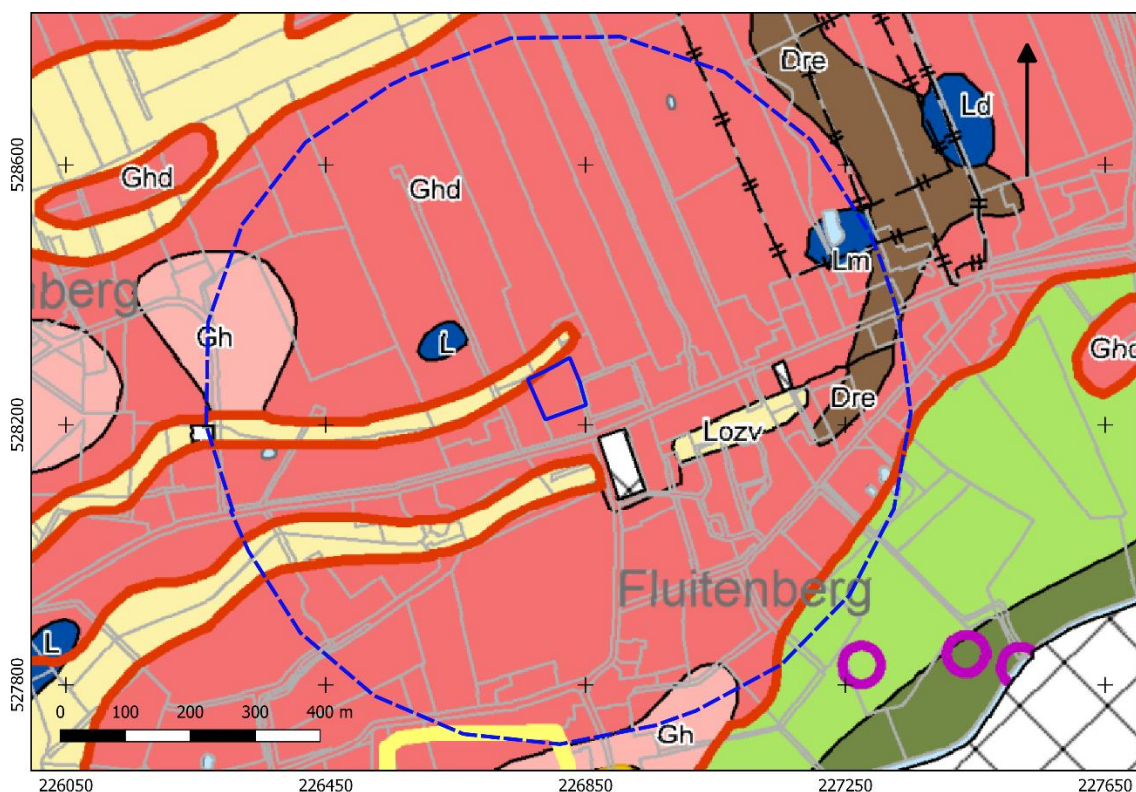
BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische perioden		Datering	
Nieuwe tijd	C	-1795	
	B	-1650	
	A	-1500	
Middeleeuwen	Laat	-1250	
	Vol	-1050	
	vroeg	Ottoons	-900
		Karolingisch	-725
		Merovingisch	-450
Romeinse tijd	Laat	270	
	Midden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	Ijzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum	Jong	35.000
		Midden	250.000
		Oud	
	@ Laagland Archeologie, 2014		

BIJLAGE 3 ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND

BIJLAGE 4 GEMEENTELIJKE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTINGSKAART

Legenda

Landschapseenheid

Glaciaal

	Gad - Lage stuwwal (gestuwde grondmorene) (al dan niet bedekt met dekzand)
	Ghd - Grondmorene - relatief hooggelegen - al dan niet met welvingen (bedekt met dekzand, zwak golvend)
	Gm - Vlakke van grondmorene al dan niet met welvingen (bedekt met dekzand, relatief hooggelegen)
	Gh - Lage smeltwaterheuvel

Dekzand

	Dre - Dekzandrug (al dan niet met oud- bouwlanddek)
	Dwv - Dekzandwelving (bedekt met ten dele afgegraven veen)
	Lozv - Dalvormige laagte (zonder veen)
	Lov - Dalvormige laagte (met veen)

Beekdal

	Bbv - Beekdalbodern (met veen)
	Bb - Beekdalbodern (zonder veen, relatief laaggelegen)

Veen

	Vr - Veenrest- ruggen
	Vvo - Veenkoloniale ontginningsvlakte (relatief laaggelegen)

Stuifzand

	Sdv - Lage landduinen met bijbehorende vlakten en laagten
--	---

Archeologische verwachting

	Hoog
	Hoog
	Middelhoog
	Middelhoog
	Hoog
	Middelhoog
	Middelhoog
	Hoog
	Hoog
	Middelhoog
	Laag
	Laag
	Hoog

Landschapseenheid

Overige

	Lm - Laagte zonder randwal (inclusief uitblazingsbekken) (moerassig)	Hoog
	Ld - Laagte zonder randwal (inclusief uitblazingsbekken) (niet moerassig)	Hoog
	L - mogelijk pingorune (kartering Buro de Brug)	Hoog
	R - Verhoging in relief (kartering Buro de Brug)	Hoog
	Historische kernen (Hoogeveen en esdorpen)	Hoog
	Es - Es (enkeerdgrond) (kartering Buro de Brug)	Hoog
	Ab - bebouwing	Laag

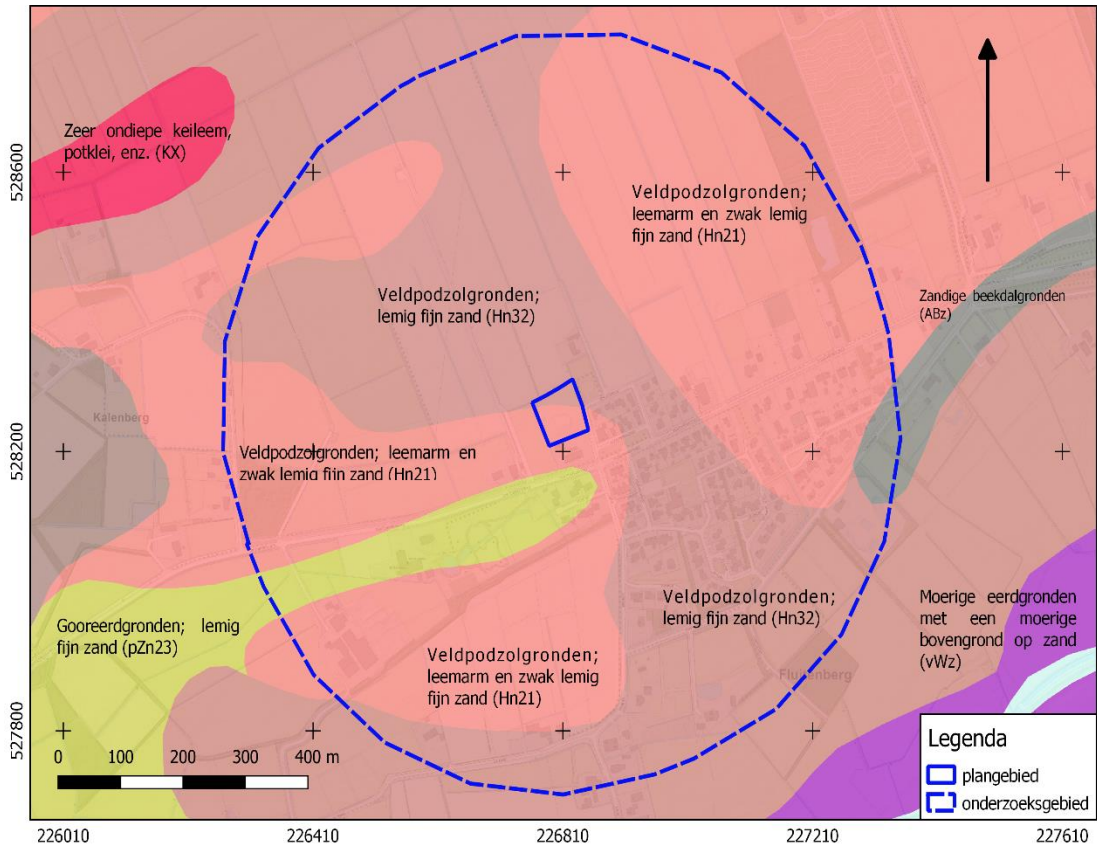
Archeologische waarden

	AMK-terreinen ((zeer) (hoge) waarde); met buffer van 50m
	Provinciaal belang archeologie (archeologische waarde)
	Overige archeologische waarde (kartering Buro de Brug)
	CF - Celtic field /archeologische waarde (kartering Buro de Brug)
	HW - Bundel historische wegen /archeologische waarde (kartering Buro de Brug)

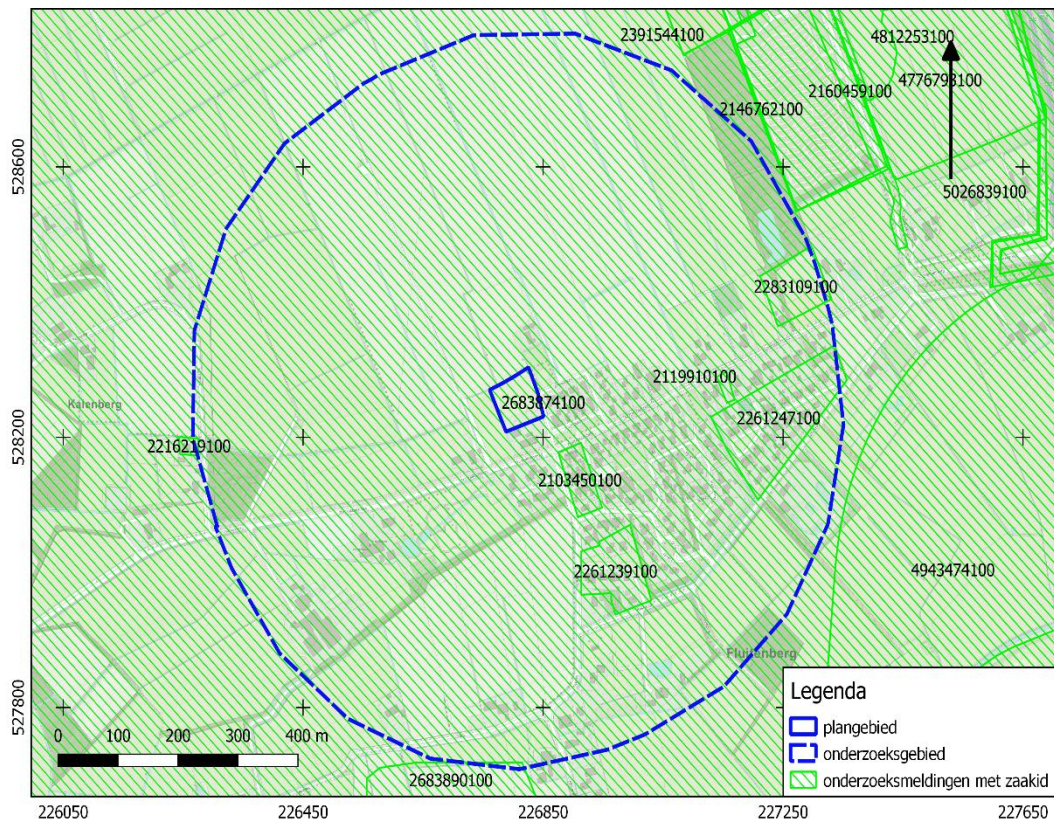
Overige topografie

	Topografie (top10)
	Gemeentegrens (kadaster)
	Bebouwing (lage verwachting)
	Geen archeologie - Ontgraving, versterking of vrijgegeven na onderzoek
	Deels vrijgegeven na onderzoek
	Water (geen onderzoek vereist)

BIJLAGE 5 BODEMKAART

BIJLAGE 6 WAARNEMINGEN, AMK-TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

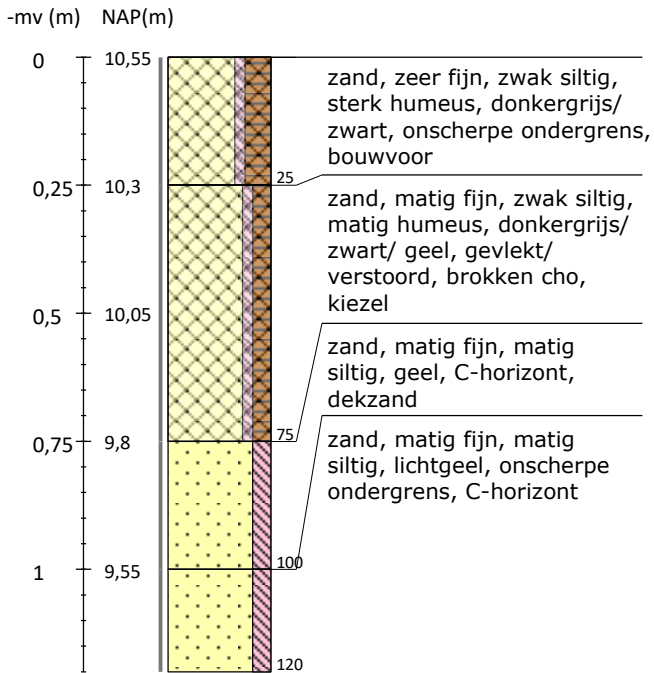
BIJLAGE 7 BOORPUNTENKAART VELDONDERZOEK

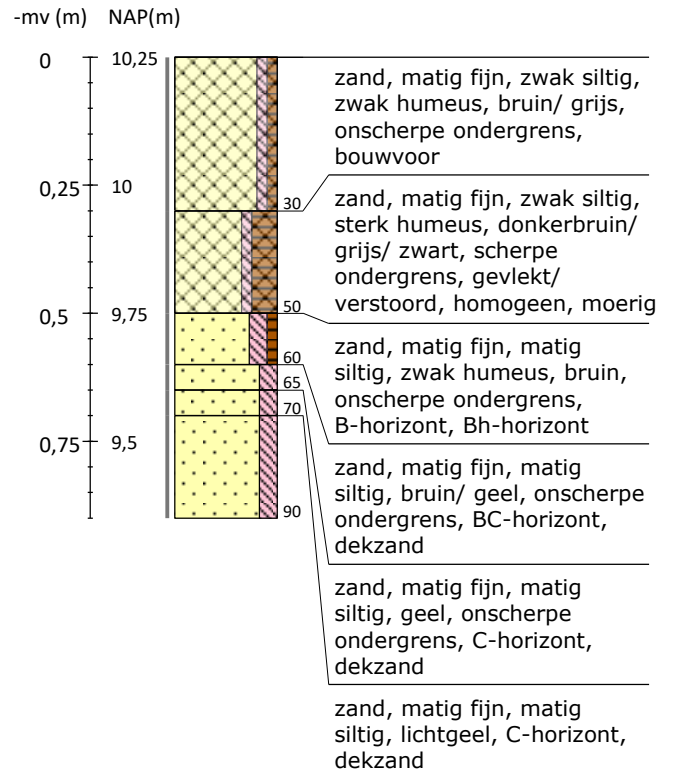
BIJLAGE 8 BOORSTATEN

VELDONDERZOEK

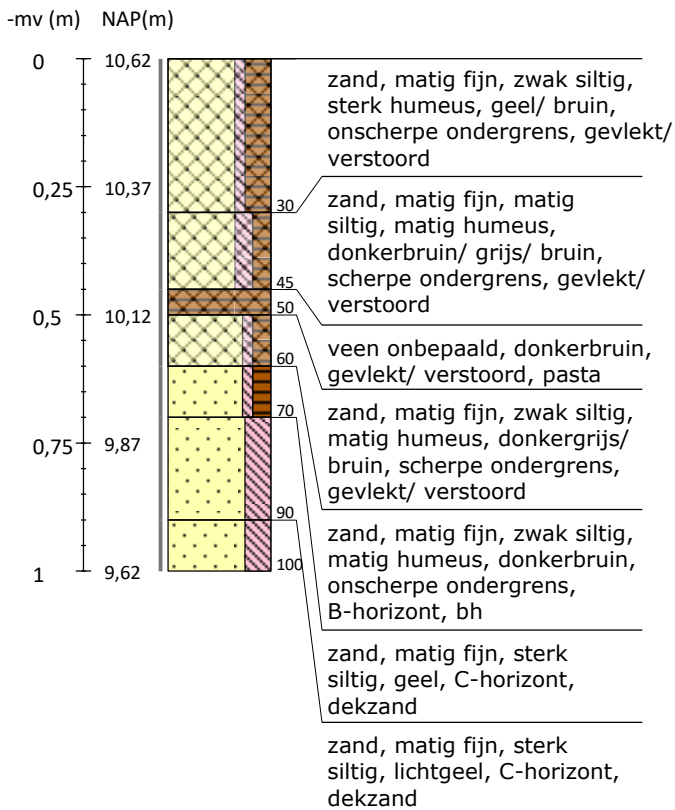
Boring 1 RD-coördinaten: 226792/528215

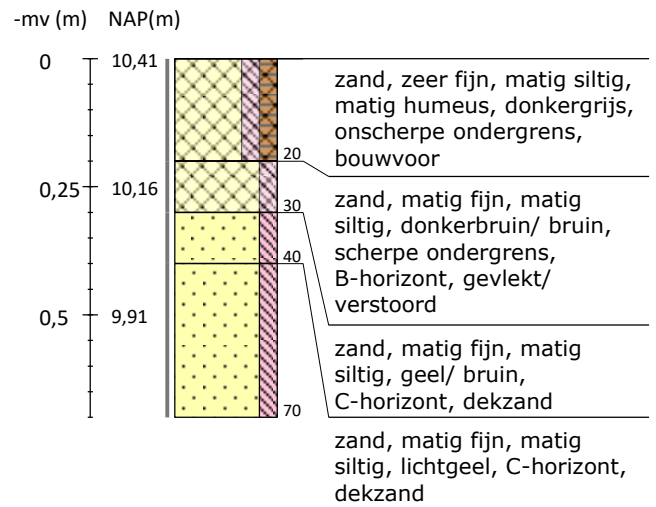
Boring 2 RD-coördinaten: 226776/528252

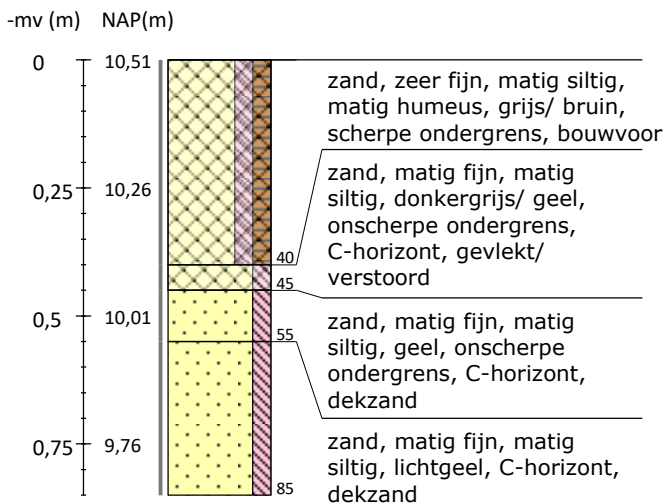
Boring 3 RD-coördinaten: 226811/528244

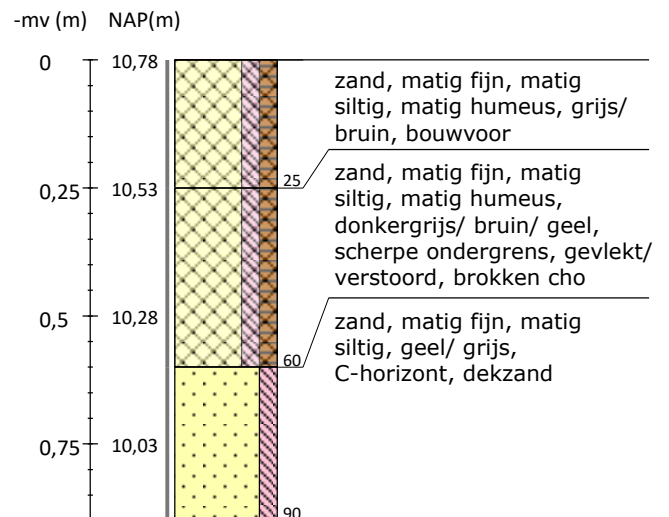
Boring 4 RD-coördinaten: 226794/528280

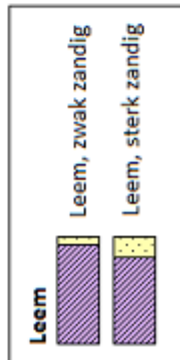
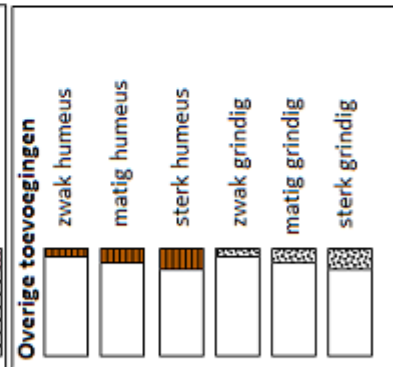
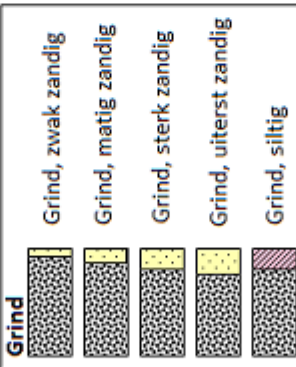
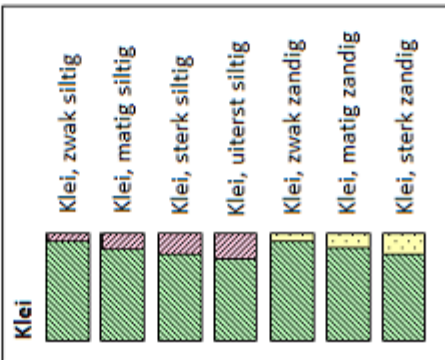
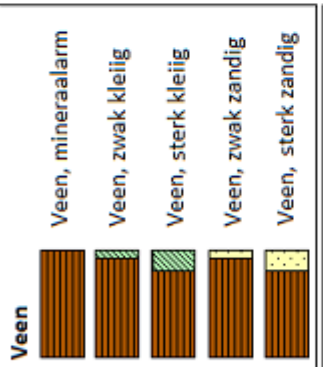
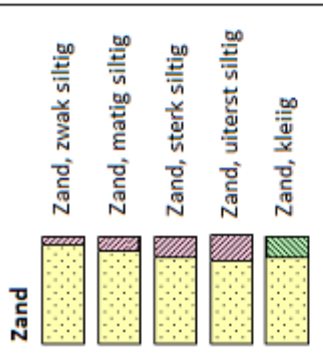
Boring 5 RD-coördinaten: 226831/528273

Boring 6 RD-coördinaten: 226846/528236

Legenda (conform NEN 5104, boorbeschrijvingsnorm van NITG-TNO en ASB)

Zandmediaan

uiterst fijn	< 105 µm
zeer fijn	105 - < 150 µm
matig fijn	150 - < 210 µm
matig grof	210 - < 300 µm
zeer grof	300 - < 420 µm
uiterst grof	420 - < 2000 µm

Zandsortering

goed gesorteerd	D60/D10 < 1,8
matig gesorteerd	D60/D10 1,8 < 3
slecht gesorteerd	D60/D10 > 3

Inclusies/archeologische indicatoren
 (resten van planten, wortels, schelpen, wortels, hout, baksteen, puin, kolengruis, glas, aardewerk, houtskool, vuursteen, bot, fosfaat)

weinig < 1%
 matig 1-10%
 veel > 10%

Boortype

Edelmanboor Ø 7 cm	
Edelmanboor Ø 10 cm	
Edelmanboor Ø 12 cm	
Edelmanboor Ø 15 cm	

Guts Ø 2 cm	
Guts Ø 3 cm	

Mechanische boor Ø 10 cm	⋮
Mechanische boor Ø 12 cm	⋮⋮
Mechanische boor Ø 15 cm	⋮⋮⋮
Mechanische boor Ø 20 cm	⋮⋮⋮⋮

Begrenzing onderliggende laag

scherp	overgangsgebied < 0,3 cm
onscherp	overgangsgebied 0,3 - < 3 cm
diffuus	overgangsgebied 3 cm - < 10 cm

Grondwaterstand

GHG	▲
GWG	▼
GLG	◆

Kalkgehalte

kalkloos	geen opbruising, minder dan 0,5% CaCO ₃
kalkarm	hoorbare opbruising, circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO ₃
kalkrijk	zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO ₃

BIJLAGE 9 VERKLARENDE WOORDENLIJST

AMK-terreinen - De AMK (Archeologische Monumentenkaart) is een bestand van alle bekende, behoudenswaardige archeologische terreinen in Nederland. Op de kaart staan terreinen van archeologische, hoge archeologische en zeer hoge archeologische waarde (al dan niet wettelijk beschermd) aangegeven. De AMK wordt niet meer geactualiseerd.

ARCHIS3 - Archis3 (Archeologisch Informatiesysteem) is een databank waarin gegevens over archeologisch onderzoek, vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen.

Bleek – een bleek (of bleekweide) is een grasveld dat vroeger door huishoudens gebruikt werd om linnen te bleken na het wassen ervan. In oude teksten is in 1520 voor het eerst sprake van een veld om was te bleken. De bleek als zodanig werd nog tot in de vorige eeuw gebruikt.

Bronstijd - In de Bronstijd (2.000 – 800 voor Chr.) werden voor het eerst voorwerpen van brons – een legering van koper en tin – gemaakt, hoewel vuursteen nog steeds breed toegepast werd. Aardewerk uit deze periode is meestal zeldzaam en van slechte kwaliteit ('hondebrokaardewerk'). Waarschijnlijk werden veel tradities en gebruiken uit het Neolithicum in deze periode voortgezet, waaronder aanvankelijk het gebruik overledenen in grafheuvels bij te zetten. Later, rond 1.200 voor Chr. werd begraving vervangen door crematies, die in urnenvelden en soms ook in oudere grafheuvels werden bijgezet.

Es – een es (enk, eng) is een areaal bouwland dat door meerdere grondgebruikers wordt gebruikt. Een es is ruimtelijk begrensd en als zodanig herkenbaar, maar de individuele percelen zijn niet gescheiden door duidelijk herkenbare grenzen.

Formatie van Boxtel – de Boxtel-afzettingen bestaan overwegend uit zand en in wat mindere mate uit leem. Deze afzettingen zijn vooral onder koude, periglaciale omstandigheden gevormd. Het betreft onder andere afzettingen die door de wind zijn afgezet (eolische afzettingen), niet-eolische afzettingen zoals löss, kleinschalige fluviaatle afzettingen, hellingafzettingen, en lacustiene afzettingen.

Formatie van Drenthe – de sedimenten van de Drentheformatie bestaan overwegend uit matig fijn tot uiterst grof grindhoudend zand, klei en leem. Deze sedimenten zijn gevormd door of nabij het landijs tijdens het Saalien.

IJzertijd - In de IJzertijd (800 – 12 voor Chr.) werden de eerste ijzeren voorwerpen gemaakt. IJzer was harder dan brons en ijzererts was veel breder beschikbaar dan de grondstoffen voor brons (koper en tin). Het winnen en smeden van ijzer vereiste echter veel kunde en kennis. Naast aardewerk worden vanaf deze periode soms resten van ijzeroventjes gevonden of afval dat is ontstaan bij ijzerwinning. Op de hogere zandgronden kwamen *celtic fields* (raatakkers) tot ontwikkeling. Dit waren akkercomplexen die zich soms tot over een groot gebied konden uitstrekken en gekenmerkt werden door relatief kleine akkertjes die omgeven werden door raatvormige wallen. Men woonde temidden van de akkers. Ten opzichte van de voorgaande en latere perioden werden vaak nattere gronden opgezocht. Vanaf de IJzertijd ook werden de zeekleigebieden in gebruik genomen.

Laagpakket van Wierden - (Boxtelformatie). Tot dit laagpakket worden de dekzanden gerekend. Dekzand is gedurende het laat-Weichselien – vroeg-Holoceen gevormd onder invloed van de wind

Mesolithicum - Het Mesolithicum (8.800 – 4.900 voor Chr.) begon tijdens het begin van het Holoceen. De gemiddelde temperatuur steeg. Vegetatie ontwikkelde zich sterk en de variatie in flora en fauna nam toe. De mens trok als jager/verzamelaar door het land.

Materiële resten uit deze periode worden gekenmerkt door kleine vuursteenvoorwerpen (microlithen).

Middeleeuwen - De Middeleeuwen duurden van 450 – 1500 na Chr. Over de periode vlak na het definitieve vertrek van de Romeinen uit Nederland is weinig bekend. Tot op heden zijn relatief weinig vindplaatsen uit deze periode aangetroffen. Er zijn sterke vermoedens dat resten uit deze periode voor een belangrijk deel onder de huidige oude stads- en dorpskernen en oude akkercomplexen liggen. Vanaf ongeveer de 10^e eeuw ontstaat er weer enige stabiliteit en is sprake van een min of meer centraal gezag. De maatschappij raakt gefeodaliseerd. In deze periode werd een begin gemaakt met de ontginning van veen, heide en bos.

Neolithicum - Het Neolithicum (5.300 – 2.000 voor Chr.) wordt gekenmerkt door een overschakeling van jagen/verzamelen naar landbouw en veeteelt. De mens ging zich op een min of meer vaste locatie vestigen. Aanvankelijk werd daarnaast nog gejaagd en verzameld, maar meer en meer werd de mens agrariër. Doordat men zich op een locatie kon vestigen, namen de materiële bezittingen sterk toe. Men bouwde boerderijen en andere constructies en creëerde voorwerpen van aardewerk en geslepen steen. De bevolking kon groeien en de samenlevingen werden complexer. Uit deze periode zijn hunebedden en grafvelden/-heuvels bekend.

Paleolithicum - Gedurende het Paleolithicum (300.000 – 8.800 voor Chr.) is Nederland wel bezocht door de mens (*Homo Sapiens Sapiens* en *Homo Sapiens Neanderthalensis*) gedurende de warmere perioden. Sporen zijn echter schaars en vaak verstoord. De mens trok destijds als jager/verzamelaar rond in kleine groepen. Afhankelijk van het seizoen en aanwezige voedselbronnen werden steeds wisselende, tijdelijke kampementen bewoond.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) – De RCE is een onderdeel van het ministerie van OCW. Het voert wet- en regelgeving uit, ontwikkelt kennis en geeft advies over rijksmonumenten, landschap & omgeving, archeologie en roerend erfgoed.

Saalien – een geologische periode in het Pleistoceen die duurde van 236 – 126 duizend jaar geleden. Het Saalien was de voorlaatste ijstijd (voorlaatste glaciaal). Gedurende deze periode kwam het landijs tot in Midden-Nederland.

Weichselien – een geologische periode in het Pleistoceen die duurde van 116 – 11,7 duizend jaar geleden. Het Weichselien is de laatste ijstijd (glaciaal) die we in Nederland gehad hebben. Het landijs bereikte de Nederlandse grenzen niet, maar wel was de bodem van grote delen permanent bevroren (permafrost).